

פטרון מערכת דעה:

נחנך לע"נ הרה"ח זאב ב"ר משה ע"ה
זו"ה האה"ח מרת פעריל ב"ר טובי" ע"ה

דעה

דעה
אלקין אביך
ועבדהו

גליון מיוחד לבחורי חמד • ערוכים מתוך משנתו של כ"ק מרן רבינו שליט"א

גליון רלא - פרשת שלח - שנת תשפ"ה

מסילת ישרים

שיעורי השקפה ומוסר בדרך החסידות

לענוים

יתן חן:

דער עניו איז א זיסער און
באליבטער מענטש

עמוד ה

פרשת שלח

משנת החסידות

ביאורים ויסודות מורחבים בתורת מרן הבעש"ט ותלמידיו זיע"א

• בתוך המאמר:

- כשלון המרגלים - שלא השיגו את 'דעת משה'
- איך מתפרשות מידות 'לאה' ו'רחל' בדרך עבודה?
- מדוע גרם חטא המרגלים שלא יוכל משה רבינו לבוא אל הארץ?
- ירושת ארץ ישראל היא כמו שכר הניתן בעולם הבא
- מדת הענוה האמיתית היא למעלה מהשגה
- מדוע היתה בקשת משה לבוא אל הארץ בדרך מתנת חנם?

והביא אותנו אל הארץ הזאת: ירושת הארץ על נכון היא רק בדרך מתנה מן השמים

סיכום ותמצית:

א. שתי דרגות במדת המלכות: לאה - אתכסיא, רחל - אתגליא, והן שני אופנים בירושת ארץ ישראל. משה שלח את המרגלים בדרגת לאה, אך הם הלכו בבחי' רחל.

שליחת משה את המרגלים לתור את הארץ ע"פ מדת לאה

ובענין זה כתב כאן האריז"ל (ליקו"ת בפרשתו), שכאשר שלח משה רבינו את המרגלים לתור את הארץ, שתכלית שליחותם לשם הרי היתה להכין לישראל את הדרך לבוא אל הארץ ולרשת אותה לאחרונה, שלח אותם משה שיראו את הארץ ע"פ דרגת לאה, ולפי האמור הכונה בזה, שישתדלו לעמוד על קדושתה הגנוזה והנעלמה, חלק האתכסיא שבה. [וזה כעצם מדת המרגל בכל מקום, שתפקידו לחזור ולראות את סודות האויב מבעד ההעלם המכסה עליהם. והוא הדין בדין, שבתוככי ארץ הקדושה נמצאים סודות נעלמים וטמונים ביותר, ורצה משה שהמרגלים יסתכלו בעד כל המחיצות, ויעמדו על סודות גנוזים אלו]. ונרמז כן בפסוק (יג טו) 'אלה שמות האנשים אשר שלח משה ליתור את הארץ', שראשי תיבות הללו הוא 'לאה'. וכאשר יסתכלו המרגלים על הארץ בבחינה זו, או יוכל גם משה [שהוא מורעה של לאה] לבוא אליה ולרשתה.

הסתכלות המרגלים בה בבחי' רחל גרידא, ולכן לא עמדו על קדושתה הנעלמת

אולם המרגלים מיאנו בכך, והיתה הסתכלותם עליה רק מצד בחי' רחל, וכנרמז בראשי תיבות 'ר'חוב ל'בוא ח'מת' (פסוק כא), וזה גרם להם שיראו את הדינים הרבים השורים בארץ - הנובעים ממדת המלכות, וכטעם 'דינא דמלכותא דינא' (גיטין י: זוה"ק ח"ג יא:). ומטעם זה התפעלו הם ג"כ למאוד מגודל הקליפות ששרו בארץ והעלימו על קדושתה הנעלמת, ולא עמדו על הקדושה הגנוזה - בחי' אתכסיא - הנמצאת שמה בהסתר תחת כל המחיצות והסתרים הסובבים אותה. והנה מכך נמשך שלא יוכל משה רבינו לירש את הארץ, רק יהושע בן נון תלמידו - הבא מאפרים, מזרע רחל. והיינו לומר, שכל ירושת ישראל את הארץ אח"כ לא היתה אלא ע"פ מדת רחל, ולא מצד בחי' לאה, שהיא המדרגה השלימה והרצויה בה.

ב.

חלק הנגלה של עבודת ה' - יראה, חלק הנסתר שבה - ענוה

לאה - ענוה, רחל - יראה

וכדי להבין יותר שתי מדרגות אלו בירושת הארץ: לאה ורחל, נקדים עוד את אשר מבואר בכתבי האריז"ל (ע"ח של"ח פ"ג) ש'לאה' היא ענין מדת הענוה, ואילו 'רחל' רומזת למדת יראה.

א.

תפקידם של המרגלים - לעמוד על קדושה הנעלמת של ארץ ישראל

וידבר ה' אל משה לאמר, שלח לה אנשים ויתורו את ארץ קנעו אשר אני נתן לבני ישראל וגו' (יג, א). ופרש"י: 'שלח לה' - לדעתך' (פסוק לד:). הנה פרשה זו היא סתימה ביותר, ומאוד קשה להבין הטעם שנשלחו אנשים חשובים אלו, ראשי בני ישראל, אשר כשרים היו באותה שעה, ומעתה מתעוררת התמיהה איך עלה להם כן, מדוע לא הצליחו בשליחותם, ומפני מה לא יכלו לראות את טוב הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו. עוד יש לדקדק בדברי רש"י ז"ל הנוכחים 'שלח לה' - לדעתך, מהו עומק הכונה בכך שנצטוו משה לשלוח אותם ע"פ 'דעתו' דייקא, וצ"ב.

שתי דרגות במדת המלכות: לאה ורחל

והענין יובן בעז"ה, בהקדם מה שנודע שארץ ישראל היא בבחי' מדת המלכות (וזה"ק ח"א לג: קסו). והנה כבר נתבאר בדברינו כמה פעמים שמדת המלכות עצמה, הנחשבת בבחי' אשה לגבי ז"א בעלה, יש בה שתי דרגות: לאה ורחל [על שם אמותינו 'לאה ורחל' נשי יעקב, שהיו מרכבה אליהן]. 'לאה' היא 'מלכות עילאה', שהיא מדת בינה שכנגד ה' עילאה שבשם היי"ה [שהרי מדת הבינה חשובה ג"כ כמדה האחרונה - המלכות של המוחין, ואכמה"ל]. 'רחל' היא בבחי' מלכות תתאה, כנגד ה' תתאה של השם.

לאה - אתכסיא, רחל - אתגליא

עוד מבואר בזה"ק (ח"א קנח) ש'לאה' מורה על עלמא דאתכסיא, וכדרך שהמוחין הם בסתר ולא בגלוי, ומאידך 'רחל' היא בבחי' עלמא דאתגליא, וכמהותה של מדת המלכות, שכל תכונתה ותפקידה היא ענין התגלות.

ירושת ארץ ישראל מצד בחינות לאה ורחל

ומאחר שארץ ישראל היא בבחי' מדת המלכות, נמצא שגם בה ישנן שתי דרגות הללו 'לאה' ו'רחל', 'לאה' היא בחינה עליונה יותר במדרגת הארץ, שהיא הקדושה הנעלמת של הארץ הקדושה, ולמטה ממנה היא מדת 'רחל', שהיא הקדושה הנגלית השורה שמה (ראה כ"ז בארובה בגליון קפז - מו"מ תשפ"ד). ומעתה כשבאים לנחל את הארץ, אפשר לירש אותה ע"פ מדת לאה, שהיא המדרגה הנעלה והמובחרת בירושת הארץ, ומאידך יכולים לבוא אליה מצד בחי' רחל לבד, שהיא מדרגה תחתונה יותר.

ב. רחל – יראה, העבודה הנדרשת מאתנו. לאה – ענוה, ההכרה שהכח לעבודה הוא מלמעלה. ומדת ענוה היא סוד שאינו נתפס בשכל.

ג. עיקר העוה"ב הוא מצד קדושת ישראל, למעלה ממקום העבודה – בדרך מתנת חנם, ודבר זה הוא ג"כ למעלה מהשגה, כיון שהוא סתירה לתכלית הבריאה שהוסדה על כח בחירה.

והטעם, לפי שמדת הענוה ניכרת באדם בראשו, בהשפיל ראשו וכופפו למטה נגד בני אדם מפני ענוותנותו, ונכנע לפני מי שגדול ממנו, וזה שייך למקום המוחין – לאה. ומאידך רחל נקראת 'יראת ה', ועליה כתיב (תהלים קיא, י) 'ראשית חכמה יראת ה', שהיא ראשית כל הספירות מתתא לעילא – מדת המלכות, המכונה (ע"פ משלי לא, י, לא: ראה וזה"ק ח"ג מב) 'אשת חיל יראת ה' (לשון הארז"ל שם)⁽⁸⁾.

'יראת שמים' – חלק העבודה הנצרכת מן האדם

והנה בהסתכלות כללית על כלל עבודת הש"ת, נראה ששתי מידות אלו 'ענוה' ו'יראה' מקיפות את שני עיקרי חלקי העבודה, וכדיבורא.

כי הנה מדת ה'יראה' מורה על כללות העבודה הנדרשת מן האדם, מה שמוטל עליו לעבוד את ה' אלקיו, בקבלת עול מלכות שמים, ליראה את ה' ולשמור את כל מצוותיו כל הימים וכו', כי כל אלו נכללים בגדר ה'יראה', שאין לו להקב"ה בבית גנזיו אלא אוצר זה בלבד (ברכות לג, ו) והיא מה שה' אלקינו שואל מעמנו 'כי אם ליראה' (ע"פ דברים י, יב).

'ענוה' – הכרת העובד שכל עבודתו היא כמתנה מלמעלה

אמנם אחר חלק העבודה של 'יראת שמים', שהיא השתדלות האדם בעצמו בקיום תורה ומצוות, עתה באה מדת ה'ענוה', ועניינה, שיכיר האדם העובד כי כל מה שעבד הוא את הש"ת, ובכל מה שהשלים עצמו בעבודת הבורא, אין זה עולה לזכותו כלל, וכאילו הוא הוא שפעל ועשה את כל זאת, אלא עליו לידע נאמנה, שלאמיתת הדבר, כל מה שזוכה האדם בעבודתו כל הימים, הכל כאשר לכל ניתן לו מלמעלה בבחי' 'עבודת מתנה' (ע"פ להלן יח, ז), והיינו שגם מה שזוכה הוא לעבוד את הבורא אינו אלא מתנה מן השמים, ואילו הוא כשלעצמו לא פעל כאן מאומה. וממילא אל לו להחזיק טובה לעצמו בכל עבודתו, כי ע"פ האמת כל אלה אינם מתייחסים אלא להקב"ה בלבד, שמרוב חסדו הגדול זיכה אותו בכל עבודות ומדרגות הללו⁽²⁾.

מדת הענוה היא סוד – בחי' עלמא דאתכסיא

והנה כאמור לעיל בשם הארז"ל, מדה זו של ענוה שייכת לבחי' לאה. ואכן כל עצמה של הענוה האמיתית, הכרת האדם במיעוט כח השתדלותו ובאפסיות יכולתו, היא בגדר סוד, וכמדת לאה – עלמא דאתכסיא. שהרי לעיני בשר הגשמיים נראה שהאדם כן עשה ופעל את כל עבודות הללו ביגיע כפו, ומצד העבודה הנגלית לנו ולבנינו [מדת רחל, עלמא דאתגליא] אכן מוטל על האדם בעצמו לעבוד לזכות ליראת שמים ולשאר מידות נכונות, וכפי שאיתא בחז"ל (ברכות שם) 'הכל בידי שמים חוץ מייראת שמים, שנאמר (דברים י, יב) ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה'. הלא שגם רבותינו ז"ל העידו ואמרו לכאורה, שאם זכה האדם להיות ירא שמים, בא לו כן מצד עבודתו הפרטית שלו, ולא ניתן לו הדבר מלמעלה. וכיון שכן נמצא שמצד שכל הפשוט לא מובן כל כך מדוע צריך האדם לייחס את כל עבודתו להש"ת בלבד, ולחשוב שהוא בעצמו לא עשה כלום. ובהכרח שכל זה הוא בכלל סוד כמוס שלמעלה מהסברה, עלמא דאתכסיא.

ג.

עיקר שכר עולם הבא הוא מתנת חנם מלמעלה

והנה כמו שהוא בחלק העבודה של האדם, מה שהוא עובד את הש"ת בחיים חיותו עלי אדמות, שאמרנו שיש בה שתי דרגות כלליות – יראה וענוה, כן הדבר גם לגבי שכר עולם הבא שלעתיד לבוא, כי גם שם ישנן שתי מדרגות הללו, וכמו שיבואר.

חלק עולם הבא המגיע בשכר עבודת האדם

כי הנה לפי פשוטו, ואכן כן הדבר מצד הנגלה, מתנת עוה"ב היא שכר שעתידי הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק חלק עבודתו בעולם הזה, כי על מה שהאדם מקיים את התורה והמצוות במשך ימי חייו וזוכה בכך לעשות נחת רוח לבורא, יקבל על זה שכרו לעולם הבא, וכתעם 'היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם' (עירובין כב). ומצד בחינה זו עולה, שהאדם בעצמו, מכח מעשיו ופעולותיו, הוא שזוכה לשכר עוה"ב לעתיד לבוא.

עיקר עולם הבא הוא מה שזוכים מצד קדושת ישראל

אמנם בהסתכלות פנימית יותר נודע, שעיקר נחלת עולם הבא היא מה שזוכה האדם ממקום שלמעלה מעבודתו, והוא חלק עוה"ב שעתידיים כל ישראל לקבל, וכמבואר במשנה (סנהדרין ז, א) 'כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא', כלומר שכל מי שבשם ישראל מכונה, כאשר הוא שם, יש לו חלק לעולם הבא. וחלק זה איננו תלוי כלל במעשים, כי בן אם זכויותיו מרובין ובין מועטים, מצד היותו נכלל בורע ישראל שוה הוא לבחינת עולם הבא זו. והאדם זוכה לכך מצד נקודת צדיק הגנוזה בקרבן, ובהמשך המשנה שם 'שנאמר (ישעיה ס, כא) ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ' (ראה בארוכה בבלין רב – חיי שרה תשפ"ה).

ולפי זה נמצא, שעיקר נחלת עולם הבא שמקבל האדם אינה אלא כמו מתנת חנם מלמעלה, שהרי אין הוא זוכה אליה בשכר פעולתו ומעשיו הטובים, אלא היא מגיעה אליו בדרך מתנה מן השמים.

על האדם להכיר שאין מגיע לו שום שכר – רק מתנת חנם

וביותר נאמר, שלפי האמור לעיל ששלמות העבודה היא שישגי האדם שכל מה שזכה לעבוד את הבורא לא בא לו כן מעצמו, אלא מן השמים הוא שזיכו אותו לעשות ולפעול הכל – הרי לפי זה אכן אין מקום כלל שיצפה האדם לתשלום גמול, ולא שייך לשום גברא לקוות לקבל שכר על עבודתו, כי הרי לפי האמת הלא בכל מה שעשה לא פעל הוא מאומה, אלא הכל נעשה בידי שמים, וממילא איך יבשר שכר על מה שלא עשה.

ונמצא שאחר כל עבודת האדם בעולם הזה ובכל מה שהשתדל והתייגע לעבוד את קונו, עליו לידע ולהכיר, שכל השכר שיגיע לו בעולם הבא אינו אלא מתנת חנם, כיון שהוא מצד עבודתו אין מגיע לו כלום, וכל חלקו לעוה"ב אינו אלא ממה שהקב"ה עתיד להנחיל לכל איש ישראל מצד קדושתם הכללית כנ"ל.

השגת דבר זה היא למעלה מהשכל

והנה השגת דבר זה על בוריו היא ג"כ סוד ובגדר 'עלמא דאתכסיא' – לאה כנ"ל. וזה הן מצד הטענה האמורה לעיל – שסוף סוף לעיני בשר ודם נראה שהאדם בעצמו הוא שעבד את הבורא, וממילא לכאורה כן מגיע לו שכר עוה"ב על פעולותיו, ואיך אפשר לומר שלא זכה אליו מצד מעשיו כלל. ובכלל קשה להבין איך שייך לצוות את הנברא שיעבוד את הבורא בכל אופני העבודה משך כל ימיו, ולא יצפה לשום תשלום גמול על כך⁽²⁾.

מתנת חנם סותרת את עצם הבריאה – שהוסדה על בחירה

אך מלבד כל זאת, בהתעמק יותר נראה שכל סוגיית מתנת חנם היא סוד כמוס הנעלם מאור, ולא אתנו יודע בו עד מה. שהרי כל עצם המושג של 'מתנת חנם' הוא לכאורה סתירה גמורה לכל הבריאה שהוסדה על סדר בחירה. שהרי כל מה שניתנה לאדם רשות לבחור בטוב או להיפך, הוא כדי שלא יקבל את שכרו בדרך מתנת חנם כנודע, שאזי יהיה זה 'להמא דכסופא' (מגיד משרים פר' בראשית), ועל כך נוסדה כל העבודה בהאי עלמא, שעל האדם בעצמו להשתדל בעבודת הבורא ולבחור בטוב, כדי שיוזכה לשכר עולם הבא מכח עבודתו, ויהנה בעצמו מגיע כפו. ונמצא שבהכרח אכן יש מקום לאדם לקבל שכר על עבודתו ממש.

השגה זו היא כמדת לאה – עלמא דאתכסיא

ומעתה נלא כל העשתונות להשיג סוד זה של 'עבודת מתנה', שהיא מציאות נפלאה שמצד אחד נחשבות פעולות האדם כעבודה עצמית ממש, ומאידך גיסא – רק כמתנה מלמעלה. והשגה זו אכן שייכת למדת לאה – עלמא דאתכסיא, כיון שהיא למעלה מהשגת שכל אנושי.

ד.

שלימות ירושת ארץ ישראל – בכח ענוה וביטול

והנה ע"פ הדברים האלה נבין ביותר שתי מדרגות האמורות בירושת ארץ ישראל; 'לאה' ו'רחל'.

ארץ ישראל היא בבחי' עוה"ב

כי הנה ארץ ישראל דומה מאוד לעולם הבא, וכדחזינו שהפסוק הנזכר 'לעולם יירשו ארץ' – שלפי פשוטו קאי על ירושת ארץ ישראל, דרשונו חז"ל על עולם הבא, הרי ששניהם עולים בחדא דרגא. וכמו כן אמרינן בגמ' (כתובות קיא, ב) 'כל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל מובטח לו שהוא בן העולם הבא', הרי שארץ ישראל היא בבחינת עולם הבא.

'צדיקים יירשו ארץ'

וכמו שנחלת עולם הבא מגיעה רק לצדיקים, וכנ"ל 'ועמך כולם צדיקים' – לעולם יירשו ארץ', הכי נמי ירושת ארץ ישראל איננה ג"כ אלא לצדיקים, וכמ"ש (תהלים לו, כט) 'צדיקים יירשו ארץ', שצדיקים בלבד הם שזוכים לירש את הארץ.

ירושת הארץ בבחי' רחל – זכיות הצדיק, וע"פ בחי' לאה – בדרך מתנת חנם

ומעתה כדרך שנתבאר בעולם הבא שיש בו חלק שזוכה האדם מצד עבודתו בקיום תורה ומצוות, אך חלקו העיקרי מגיע אליו רק בדרך מתנה מלמעלה, – כן הדבר גם בירושת ארץ ישראל. והיינו לומר שאפשר לנחול את הארץ מפאת צדקות האדם בעצמו, בכח מעשיו ופעולותיו הטובות, והוא אופן ירושתה עפ"י מדת רחל, בחי' יראה. אך למעלה מכך, והיא אופן ירושתה על נכון, היא מה שזוכים לירש את

א. ובזה ביאר הארז"ל את מאמר חז"ל (ירושלמי שבת פ"א ה"ג) על הפסוק (משלי כב, ד) 'עקב ענוה יראת ה', אמרו 'מה שעשתה יראה [שם הגי' 'חכמה'] עטרה לראשה, עשתה ענוה עקב לסוליתיה, דכתיב ראשית חכמה יראת ה', וכתיב עקב ענוה יראת ה', ע"כ. בדבריהם הקדושים כאן ש'יראה' נעשתה עקב לענוה, רמזו ד"ל על ענין הנודע בקבלה ש'עקבי' לאה נכנסים לראש רחל, כלומר שחלק העקביים של לאה (ענוה) נכנסים לראש רחל (יראה). ומרגלי לאה נעשה ראש וכתר של רחל. וזה בכדי לסלק את יכולת החיצונים לינוק מן העקביים של לאה (ראה שער"כ בנותן ק"ש, ובשער הפסוקים פר' ויצא בסוד' ותגוב רחל את התרפים אשר לאביה').

ב. ושני חלקי עבודה אלו הינם כנגד שתי השבועות שמשביעין את האדם קודם ירידתו לעולם הזה (מ"ה לה); שבועה הראשונה היא 'תהי צדיק ואל תהי רשע' – ענין יראה, ואידך 'אפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כרשע' – מדת הענוה, הבאה אחריה.

ג. ואכן זה היה טעם קלקולם של תלמידי צדוק ובייתוס, כאשר שמעו את מה ששנה אנטיגנוס איש סוכו 'אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס', אמרו אפשר פועל טורח ועושה מלאכה כל היום כולו ולערב אינו מקבל שכר, עמדו ופירשו מן התורה (אבות דר' נתן, ה, ב). והיינו שלא הבינו את סוד כמוס זה של עבודה בלי צפייה לתשלום שכר, שהרי זה סותר את כל עבודת האדם (והדברים ארוכים בענין כוונת 'לשפה', ואכ"מ).

הארץ בדרך מתנת חנם, ממקום הנעלה יותר מכל המעשים והזכויות. וכל איש ישראל זוכה לכך מצד נקודת צדיק הגנוזה בו, שאינה נפגמת בשום פנים, ועל ידה אני קורא על כל אחד 'צדיקים יירשו ארץ'. וירושה זו הנעשה באופן מתנת חנם, היא שלמות ירושת הארץ. הבאה ע"פ צדקה לאה. ענוה^(ג).

'לא בצדקתך ה' אלקיך נותן לך את הארץ הטובה הזאת'

ומאחר שהאופן הנכון והנרצה בירושת הארץ היא ע"פ מדת לאה, שהיא הכרת האדם שלא ניתנה לו הארץ אלא במתנת חנם, ולא מגודל צדקותו, לפיכך חזינו שהתורה מדגישה בענין ירושה זו שלא זכו אליה ישראל מצד עבודתם וצדקם. וכדכתיב (דברים ט, ו-י) 'אל תאמר בלבבך בהודוך ה' אלקיך אותם מלפניך לאמר בצדקתי הביאני ה' לרשת את הארץ הזאת וגו', לא בצדקתך וביושר לבבך אתה בא לרשת את ארצם וגו', יודעת כי לא בצדקתך ה' אלקיך נותן לך את הארץ הטובה הזאת לרשתה. הרי שהתורה מפרשת בהדיא שבני ישראל לא זכו לרשת את הארץ בכח צדקותם כלל, כי כאמור שלמות ירושתה היא בדרך מתנת חנם מלמעלה.

פגם שאלת 'במה אדע אירשנה' - 'באיזו זכות'

ובאמת, כפי האמור השנה זו עמוקה ונשגבת היא, והיא בגדר סוד, עד שמצינו שאף גדולי עולם נכשלו קצת בזה. וכמו שמצינו (דברים לב) כי מה ששאל אברהם אבינו אחר שהבטיח לו הקב"ה על ירושת הארץ 'במה אדע כי אירשנה' (בראשית טו, ח), וביאורוהו חז"ל (בר"ר מד, יד: הובא ברש"י כאן פסוק ו) 'לא כקורא תגר, אלא אמר לו באיזו זכות', נחשב לו הדבר לחסא, וענשו על זה שנשתעבדו בניו למצרים. ומה שנחשב כן לפגם לאברהם אבינו, הוא מפני שהיה לו לידע שירשת ארץ ישראל באה ממקום מלמעלה מהזכות, ואין לבקש זכותים על כך, כי אמיתת ירושתה באה לישראל באופן מתנת חנם.

כפי רוב הענוה כך זוכים לנחול את הארץ

היוצא מזה, ששלמות ירושת הארץ אינה אלא בדרך מתנת חנם, ולא ע"י זכותים ופעולות טובות. ומעתה נמצא, שכפי מדרגת הענוה שיש לו לאדם, וכפי כמה שהוא בטל ומבוטל בעיניו ומרגיש את עצמו כאין ואפס, כך הוא זוכה לירושה שלמה וחזקה יותר בארץ הקדושה, וכטעם 'ועניים יירשו ארץ' (תהלים לו, יא).

שלמות ירושת הארץ עפ"י משה רבינו - העניו מכל אדם

ואכן מטעם זה, משה רבינו ע"ה, שהעיד עליו הכתוב שהיה עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה (לעיל ב, ג)^(ט), והוא אמר על עצמו 'ונחנו מה' (שמות טו, ז), והיינו שזכה לתכלית מדת הענוה, הוא שזוכה לנחול את הארץ בשלמות, וכנודע ששלמות ירושת הארץ היא כאשר יבוא אליה משה רבינו, וינחיל אותה לבני ישראל. כי מבח גדול עניונוהו ומצד מדרגתו הגבוהה בבחי' מה' הוא זוכה לירש את הארץ בבחי' לאה, שהיא שלמות אופן ירושתה^(י).

'ואתחנן אל ה' - בקשה על מתנת חנם

ועל כן כאשר התחנן משה אל השם"ת לבוא לארץ ישראל, לא ביקש כן אלא בדרך מתנת חנם, וכמ"ש (דברים ג, כג-כד) 'ואתחנן אל ה' וגו', אעברה נא ואראה את הארץ הטובה, ופרש"י: 'אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם, אע"פ שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים, אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם', והיינו שביקש לעמוד על סוד מתנת חנם, שבכך יוכל הוא לעבור את הירדן ולירש את הארץ. [ותשובת הקב"ה אליו 'רב לך' (פסוק כו), ופרש"י: 'הרבה מזה שמור לך, רב טוב הצפון לך', - תתפרש ג"כ על דרך זה, שאמר לו השם"ת, שמאחר שלפי רוב מעשיך וצדקותיך מגיע לך שכר גדול של עוה"ב, הנה השנה זאת שגם כל זה איננו אלא מתנת חנם בלבד היא השנה עמוקה ונפלאה, ועדיין לא הגיע זמן התגלותה].

ה. טעות המרגלים - שלא השיגו את סוד מדת הענוה

והנה מעתה יתבאר לך היטב בעז"ה ענין המרגלים ששלח משה לתור את הארץ, והטעם שלא הצליחו בשליחותם.

שליחת משה את המרגלים עפ"י 'דעתו' - שיישגו את סוד מדת ענוה

כי הנה כאמור לעיל בשם הארז"ל שלח אותם משה להסתכל על ארץ ישראל עפ"י מדת לאה, וכנרמז בראשי תיבות 'לתור א'ת ה'ארץ', ולפי המבואר כאן היתה כוונתו, שישתדלו לעמוד על סוד מדת הענוה, וישינו בדעתם שירושת הארץ על נכון אינה אלא בדרך מתנת חנם מלמעלה, ולא בכח זכויות האדם, ובכח השגה זו יזכו לחונן את עפר הארץ, ולהכין אותה לבני ישראל לרשת אותה לאחונה.

וזהו שאמר לו הקב"ה למשה מתחילה 'שלח לך', ופירושו 'לדעתך', והיינו שישלח אותם עפ"י דעתו העומדת על סוד הענוה האמיתית, ובכך יוכלו הם לזכות לשלימות ירושתה. ואכן כך אמר להם משה כששלח אותם 'וראיכם את הארץ מה הוא' (פסוק יח), כלומר שישתכללו על הארץ עפ"י מדת מה' - שהיא מדרגת הביטול של משה^(י) (ראה בספרה"ק זרע קודש ריש פרשתו).

המרגלים לא עמדו על השגה זו, והסתכלו עליה רק בכח מדת היראה

אמנם כאמור לעיל השגת מדה זו על נכונה היא סוד עמוק ונשגב, ואי אפשר לעמוד עליה בקלות, ואכן מפני זה לא עמדו עליה המרגלים, וממילא היתה כל הסתכלותם על הארץ רק בבחי' רחל, והיינו מצד מדת 'יראה', שעניינה עבודת האדם בעצמו, ומה שבכח עבודתו וצדקותו הוא זוכה לירש את הארץ.

מטעם זה נכשלו ביראות נפולות

אך מאחר שהיתה כל ביאתם שמה בכח מדת היראה לחוד, ולא צירפו אליה את מדת הענוה השלימה, נגרם מכך שיפלו הם אח"כ ביראות נפולות, ואשר לפיכך התפעלו מאוד מהערים בצורות וגדולות שראו בארץ, עד שהמסו גם את לבב אחיהם ואמרו 'לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו' (פסוק לא).

היראה איננה בשלימות אלא בהצטרפות מדת ענוה

ועומק הדברים הוא, כי שלמות העבודה אינה אלא בזמן שהיא באה מלמעלה וכאמור, וכאשר היא כן אזי אין בה שום חסרון ומכשול. משא"כ כאשר האדם רוצה לזכות לעבוד את השם"ת עפ"י מעשיו לחוד, ואין לו הכרה שגם עצם עבודתו אינה אלא מאת ה', אזי לעולם לא יגיע בכך למלעת השלימות, שהרי אין שלמות בעולם אלא בבורא ית', ואילו הנברא מצד עצמו בהכרח יש בו חסרון (ואכמה"ב), וממילא יתערב חסרון גם בעצם עבודתו.

והוא הדין בידון, שלמות היראה אינה אלא כאשר היא מקושרת למדת הענוה וביטול, והיינו שהאדם מכיר שגם כל מדת יראתו לא זכה אליה אלא בכח הבורא ית"ש, ואזי אכן לא יתערב בו שום חסרון. אמנם המרגלים שביקשו לבוא אל הארץ בכח מדת היראות העצמית, ולא עמדו על כך שכל יראתם לא הגיעה אליהם אלא בדרך מתנה מלמעלה, לפיכך נתערב בה פגם, ונפלו ליראות נפולות^(י).

ולעומתם טען להם משה רבינו - ה'עניו מאוד מכל האדם', 'לא תערצון ולא תיראון מהם, ה' אלקיכם ההולך לפניכם הוא ילחם לכם' (ע"פ דברים יא, כג-ל), והביא אותנו אל הארץ הזאת, ונתנה לנו, ארץ אשר הוא זבת חלב ודבש.

ד. ובענין זה אמר הכתוב (תהלים מד, ד) 'כי לא כחרבם יירשו ארץ, וזרועם לא הושיעה למו, כי ימינך זרועותך ואור פניך כי רציתם', ולפי האמור אין כוונת הפסוק על חרב וזרוע גשמיים בלבד, שהם 'לכוחי ועוצם ידי' של אנשי החיל עורכי המלחמה, אלא המכוון גם על חרב וזרוע רוחניים, שהם כוחם של הצדיקים המעוסקים בתורה ובמצוות, שיש להם לתלות במעשיהם הטובים. אמנם גם על זה אמר הכתוב שלא זה הוא מה שהועיל לישראל לירש את הארץ, כי כל עיקר ירושתה היתה רק בכוחו הגדול של 'ימינך זרועותך ואור פניך כי רציתם', והיינו מה שרצה השם"ת את עמו החביב והאהוב, את ה'חלק אלוך ממעל' הנמצא בתוך כל אחד ואחד מהם, ובעבור זה הנחיל להם את הארץ הטובה.

ה. ושבח זה של משה נאמר בתורה לאחר שדיברו בו מרים ואהרן על שפירש מן האשה (לעיל ב, א), ופרישות זו היא כעין מה שלא נכנס הוא לארץ, שהרי ארץ ישראל היא בבחי' מלכות, אשה. ומה שהוצרך משה לפרוש מן האשה, וכן לא יכל להיכנס לארץ, הוא מפאת שדעת משה, שהיא השגה שלימה במדת הענוה, היא סוד כמוס שעדיין לא נתגלה בעולם. וזהו שפירשה כאן הותרה על משה שהיה 'עניו מכל האדם', ליישב טענת אהרן ומרים, ולומר לך שלכך הוצרך לפרוש מן האשה כיון שמדנת מדת ענוה, ועדיין לא נתגלה דעת זו בשלימות. וזהו גם מה שדייק הכתוב לומר שהיה עניו מאוד 'מכל האדם אשר על פני האדמה', כלומר שלא אחד מבין כל האדם אשר על פני האדמה שהשיג את סוד ענוה זו.

ו. ראה בספרה"ק זרע קודש בפסוק הנזכר 'במה אדע כי אירשנה', וז"ל: כי כתיב (תהלים לו, יא) ועניים יירשו ארץ, שירושת הארץ מגיע למי שהוא עניו. והנה יש כמה מדרגות בענין ענוה, ומצינו שאברהם היה עניו שאמר (בראשית יח, כו) ואנכי עפר ואפר, ולא החשיב עצמו ונפשו רק כעפר. אבל במשה מצינו שהיה עניו יותר, שאמר 'ונחנו מה', ולא החשיב עצמו אפילו כעפר - שעכ"פ הוא דבר יש, והוא אמר ונחנו מה, רק אין גמור. וזהו שאמר אברהם כשהבטיחו ית"ש ירושת הארץ, וזאת ידע אברהם שירושת הארץ מגיע לעניים, אמר 'במה' - פי' כשהיה עניו יותר ממה שאני עתה, ואהיה במדרגת מה, שלא אחשוב עצמי לכולם אפילו לא כעפר, אז במדרגת מה 'אדע כי אירשנה', כי עניים יירשו ארץ כנ"ל. עכ"ל.

ז. ויש לרמז הדברים במה שנאמר (פסוק כ) 'הימים ימי בכורי ענבים', כי 'בכורי' בגימ' 'רחל', 'ענבים' עולה כמנין 'ענק', ורמז הכתוב שטעם שילוחם היה כדי שיתכנלו על ארץ ישראל ע"פ 'ענקי לאה' (מדת ענוה) הנכנסים לראש 'רחל' (יראה).

ח. ואע"פ שאמרו חז"ל 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים' כנ"ל, ומשמע לכאורה שמדת יראה היא עבודת האדם בעצמו, אמנם באמת, האדם הבטל לגמרי לאלוקיו, והגיע למדת מה' של משה רבינו ע"ה, מכיר שגם כל ה'יראת שמים' שלו אינה אלא מתנה מלמעלה, וממילא ביכולתו גם לבקש עליה מאת הבורא ב"ה. ובכך יש לפרש המשך הגמ' הנוכר 'אנו יראת שמים מילתא זוטרתא היא', אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא'. והביאור בכך יש לומר עפ"י האמור. כי הנה מצד העבודה סתם, אכן נחשב שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, אך 'לגבי משה', והיינו ע"פ הדעת של משה, שהיא דרגת הביטול שלו (כנ"ל לדעתך), העומד על כך אשר ניתן לבקש גם על יראה, אז אכן נחשבת היראה מילתא זוטרתא, כי מאחר שניתן לקבלה בדרך מתנה מלמעלה, כבר אין זה דבר גדול כל כך לבוא לידי יראה (ראה בספרה"ק נוסס אלמלך סוף פר' עקב). ועפ"י זה יש לפרש הפסוק 'מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה', ולעניינו הכוונה, שזה גופא שואל השם"ת מעמך, שתבוא לידי הכרה שמדת יראה היא מילתא זוטרתא - וכטעם 'כי אם ליראה', ונמשך זאת ע"י מה' ה' אלקיך שואל מעמך', כלומר ע"י מדת ענוה, שהיא דעתיה דמשה, שמכח מדה זו מכיר האדם שכל עבודתו ויראתו אינה אלא מתנה מן השמים, וממילא יכול הוא לבקש גם על יראה, ומעתה נחשבת היא כמילתא זוטרתא.

ובענין זה יש לבאר גם דברי הגמ' במס' ע"ז (ה). על הפסוק (דברים ה, כו) 'מי יתן לי לבבם זה להם ליראה אותי וגו' כל הימים', אמרו ע"ז בגמ' 'אמר להן משה לישראל, כפויי טובה בני כפויי טובה, בשעה שאמר הקב"ה לישראל מי יתן והיה לבבם זה להם', היה להם לומר 'נתן אותה' וכו'. ואף משה רבינו לא רמזה לישראל אלא לאחר ארבעים שנה, שנאמר וכו', וכתבי (שם כט, א) 'ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה', אמר רבה, שמע מינה לא קאי איניש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין, ע"כ. ולכאורה יש להקשות מה היתה טענת משה לישראל על שהיה להם לומר 'נתן אותה', והלא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. אמנם עפ"י האמור מוכן הדבר היטב. כי אכן בסתמא אי אפשר להתפלל על היראה, אמנם ע"פ הדעת של משה, העניו מאוד, אפשר לבקש גם יראת שמים במתנת חנם מלמעלה. וזהו שממשיך הגמ' לומר שאף משה רבינו לא רמזה לישראל אלא אחר ארבעים שנה, כי דוקא אחר מ' שנה כאשר האדם עומד על דעת רבו, וזכו ישראל לדעת משה, גילה להם משה רבינו רז זה שהיה להם לומר 'נתן אותה'.

סיכום ותמצית:

ד. ארץ ישראל ועוה"ב הם בדרגה אחת, 'צדיקים יירשו ארץ', שלמות ירושת הארץ לא מצד רחל - זכות, אלא מצד לאה - מתנת חנם, הדגשת התורה 'לא בצדקתך', פגם שאלת 'במה אדע', משה רבינו ה'עניו מכל אדם', ביקש להיכנס לארץ במתנת חנם, ולפיכך זוכה לשלימות ירושתה.

ה. שליחות המרגלים ע"פ 'דעת משה' - כדי להעמידם על סוד הענוה, אך ממיעוט השגתם אותה לא הסתכלו על הארץ רק במדת יראה, ולכן נפלו ליראות נפולות, ומשה רבינו - ה'עניו מאוד' - טען להם 'לא תערצון ולא תיראון מהם'.

א.

הכניסה לארץ אחר תיקון ג' הקטרגים על כלל"

ויבאו עד נחל אשכול ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד, וישאורו כמנח בשנים, ומן הרמונים ומן התאנים (יג, כז).

הנה ידוע כי כנגד עניינם של כלל"י אשר הם תכלית כל הבריאה, עומדים שלשה קטרגים עיקריים, ויש עבודה גדולה להמתיקם ולבטלם. הקטרג הראשון הוא הקטרג הכללי על כל יצירת האדם, והוא מה שטענו המלאכים "מה אנוש כי תזכרנו" (תהלים ח, ה) [וקטרג זה הוא באמת בפרט כנגד כלל"י, כי הם נקראים אדם (יבמות סא.)]. וכאשר בא הקב"ה לתת את התורה לעמו ישראל, אשר בזה צריך היה להתקיים התכלית של יצירת האדם, טענו שוב המלאכים קטרגו שני ואמרו "תנה הודך על השמים" (תהלים ח, ג). שלא לתת לנו את התורה. והקטרג השלישי הוא כאשר באים כלל"י לרשת את ארץ, אשר אז באה טענת אומות העולם האומרים ליסטים אתם שכבשתם ארצות ז' עמלקין (רש"י בראשית א, א).

ולעומת שלשה קטרגים אלו באה העבודה בכל תחילת שנה כאשר הקב"ה חוזר ומחדש את הבריאה, לשחק ולבטל את הקטרגים האלו העומדים לעומת כוונת הבריאה. וזה הוא עניינם של שלשת הימים טובים בירח האיתנים, ראש השנה יום הכיפורים וזוהי הסוכות. ראש השנה הוא יום יצירת אדם הראשון, ובו אנו מתפללים ועושים כמה מצוות העומדים נגד קטרג המלאכים, ואכן הקב"ה חוזר ומחדש את יצירת האדם בכל שנה. ויום הכיפורים הוא היום שבו קיבלנו את הלוחות השניות, היפק טענת המלאכים שלא לתת לנו את התורה. ובזה הסוכות נכנסים כל ישראל לכוכה שהיא בחי' קדושת ארץ ישראל כידוע, והיא היפק קטרגו האומות על ירושת ארץ' ליסטים אתם'.

וכנגד שלוש קטרגים אלו היו שלש דורות עיקריים שבהם פגמו בני האדם, וגרמו במעשיהם שיתגלה הקטרג בפועל ממש בעולם. דור אנוש עבדו עבודה זרה, ובה נתגלה טעם הקטרג של מה אנוש כי תזכרנו, כי הנה עלולים בני האדם לחטאים גרועים כאלו. דור המבול אילו זכו היו מקבלים את התורה (עי' זוה"ק ח"א קטז), ומפני חטאם נהפכו להם ארבעים ימי מותן תורה לארבעים ימי הגשם על הארץ, ובה נתקיים בפועל הקטרג של תנה הודך על השמים. דור הפלגה גרמו במעשיהם שיתפזרו כל האומות בארצותם לגוייהם על פני כל הארץ (בראשית ט, ט). תמורת מה שהיו צריכים כולם להתקבץ בארץ ישראל שהיא שורש כל הארצות, ובה תתרחקו בני העולם כולו מן השייכות לארץ, וזהו בבחי' הקטרג שיש על ירושת ארץ' ע"י כלל"י.

וכאשר באים כלל ישראל להיכנס לארץ, צריכים להיות אחר השתקת כל אלו הקטרגים. כי כלל"י הם האדם הנכון, אשר קיבלו את התורה, ובה הם נכנסים לארץ. ועל כך בא הרמז בשלושת הפירות שלקחו המרגלים עמם, כי 'אשכול' הוא בגי' 'אנוש', לעומת הקטרג מה אנוש כי תזכרנו. ועוד לקחו עמם 'תאנה', המרמזת על הקטרג 'תנה הודך על השמים, כי 'תנה' ע"כ בגי' 'תאנה'. והוסיפו ולקחו את הרימון, כי 'רימון' הוא בגי' 'הארץ', כנגד הקטרג שבא על ירושת הארץ. והיו צריכים המרגלים לקחת את אלו הפירות באופן נכון, ולשחק את הקטרגים המרומזים בהם.

אבל למעשה הלכו המרגלים והשתמשו עם הפירות כדי לדבר דברי קטרג ולשון הרע על ארץ, ואמרו בזה כי שלושת הקטרגים קמים וגם נעבים בארץ, ואי אפשר ח"ו לתקנם. ולכן הזכירו את הנפילים בני הענק אשר ראו שם, כי הם מורים על שני הקטרגים הראשונים, כי הנפילים באו מן המלאכים שקטרגו על יצירת האדם, וענין מלאכים אלו הוא גם ענין המלאכים שקטרגו על תנעת התורה. ועוד הזכירו בדבריהם כי עז העם היושב בארץ (במדבר יז, כח), ובה רמזו על הקטרג השלישי הבא ע"י האומות יושבי הארץ, שיטענו כנגד ירושת ארץ'.

ב.

ירושת ארץ ישראל היא רק ע"י הכנעה וביטול גמור

וילכו ויבאו אל משה ואל אהרן ואל כל עדת בני ישראל וגו' (יג, כז).

פי' רש"י: 'מהו וילכו, להקיש הליכתו לביאתו, מה ביאתו בעצה

רעה אף הליכתו בעצה רעה'. והקושיא ידועה, שהרי בשעת הליכתו אמר הכתוב עליהם (יג, ג) "כולם אנשים ראשי בני ישראל המה", וכמו שפירש שם רש"י "באותה שעה כשרים היו", ואיך אמרו כי כבר בהליכתו היו בעצה רעה.

אכן אי' בהרבה ספק"ק כי הדרך לבא לקדושת ארץ' היא רק ע"י תכלית הביטול והשפלות, וכמו שנרמז בשם 'ארץ כנען' שהוא מלשון הכנעה ונעה. ולכן מצינו בכמה צדיקים שעברו מצב של קטנות המוחין נורא מאוד בהיותם בדרך לארץ, כאשר ידוע על הבעש"ט הק' זי"ע ששכח את כל התורה כולה ואפי' את האותיות כידוע, והיינו כי היה צריך לעבור בחי' שפלות גדולה כדי שיוכל להיכנס לארץ בתכלית הביטול [אלא שמן השמים לא הניחוהו להגיע לארץ], וכן ידוע על הרבה צדיקים. ובה מובן מה שאמרו חז"ל (דברים רבה לג, ע) כי משה רבינו ביקש מאת הש"ת להיכנס לארץ ואפי' אם יצטרך להיות בה אך ורק עוף הפורה, והיינו שהיה מוכן לאבד כל מעלה ובחינה נעלית שהיה לו, ועי' להיכנס לארץ בתכלית הביטול.

וענין זה אינו רק לאפוקי מנדת הגאווה המנוגה, אשר פשוט וברור כי אי אפשר לרשת את ארץ' אלא במדת ענוה, וכמו שכתוב (תהלים לו, יא) ונעים יירשו ארץ וגו'. אבל הכוונה בזה היינו גם למי שיש בו מעלות ומדות טובות עד מאוד, בכל זאת אי אפשר לרשת עמדם את ארץ, כי צריכים בשביל ירושתה להגיע לשפלות מוחלטת. אשר עם כל המעלות והמדות הטובות, הרי הוא מרגיש שאין הוא ראוי לתהילה ואינו יכול לזכות מזה וזותו ומעשיו, אלא אך ורק מגדול חסדי ה' עליו. ועל כך באה אריכות מיוחדת בפסוקים (דברים ט, ה) להזכיר כי "לא בצדקתך וכיושר לבבך מאת ה' אתה בא לרשת את ארצם" וגו', וכן אמר הכתוב (תהלים מד, ד) "כי לא בחריבם ירשו ארץ וזרועם לא הושיעה למו כי ימינך זרועך ואור פניך כי יציתם", וביאור הכתוב היינו לא רק לאפוקי מן החרב וכח הזרוע הגשמית, אלא גם ובעיקר על כח החרב והזרוע ברוחניות, דהיינו כח הצדקות והמעשים הטובים, אשר לא כחם ובזכותם באים לרשת את ארץ, אלא רק באור פני ה' כי רעה כם. כי קדושת ארץ' היא קדושה עליונה שזוכים לה אך ורק במתנת חנם מאת ה' ולא בכוחות עצמיים, ולכן ביקש משה רבינו להיכנס לארץ במתנת חנם (רש"י דברים ג, כז). וזהו ענין הכתוב (ישעיה ט, י) "ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ", כי בבחי' זו שוים כל ישראל להיושב צדיקים היושרים את ארץ, כי כולם זוכים אליה במתנת חנם.

וזהו ענין טעות המרגלים, ומה שגרם להם להוציא את דבת הארץ רעה. כי הנה הם טענו שיש קליפות גדולות בארץ, ואמרו "אפס כי עז העם" (יג, כח) ואף הזכירו את קלי' עמלק היושב בארץ" (שם, כט) עד שאמרו "כי חזק הוא ממנו" (שם, לא) כלפי מעלה ח"ו. דהיינו שטענו שיש קלי' גדולות מאד בארץ, עד אשר אי אפשר כלל בכח אנושי להנציעם. וטענו בדבריהם אלו, כי אכן כאשר האדם בא בכוחותיו העצמיים ובכוחותיו הגדולים כמה שרק יהיו, אינו יכול להכניע קלי' גדולות ועצומות אלו. אבל אם באים לארץ בניכטיל המוחלט, ובהכרה כי הקב"ה נותן את הארץ במתנת חנם ממש, הרי הוא יכול להכניע את כל הקלי' ברע אחד, ואין להתיירא כלל מכל הקלי'. ולטעות זו באו תיכף מתחלת שליחותם, כאשר הלכו בבחי' הגדלות של "כולם אנשים ראשי בני ישראל המה", ולא הלכו בהכנעה וביטול, וזו עצמה היתה העצה רעה' אשר עמה חזרו ואמרו דברים רעים על ארץ. כי כלל הדברים הוא, אשר לקדושת ארץ' זוכים אך ורק ע"י הכנעה גמורה, אשר אז מקבלים אותה במתנת חנם מאת ה'.

ג.

ירושת ארץ ישראל היא בחי' אמת בתחלתו המתקיים בסופו

ויספרו לו ויאמרו באנו אל הארץ אשר שלחתנו, וגם זבת חלב ודבש הוא וזה פריה (יג, כז).

כתב רש"י למה אמרו דברים אלו בשבחה של ארץ ישראל, שהוא מפני אשר 'כל דבר שקר שאין אומרים בו קצת אמת בתחלתו, אין מתקיים בסופו'.

ויש לפרש בזה, כי הנה התורה מתחילה עם "בראשית ברא אלקים" וגו' (בראשית א, א) ואמרו חז"ל (סוטה פ"א ב"ש"י שם) 'ומה טעם פתח בבראשית, משום כך מעשיו תמיד לעמו' וכו', דהיינו כדי שיוכלו בני ישראל לרשת את הארץ, כמובאר שם. ובפתיחה זו של התחלת התורה יש רמז על

'אמת' [חותמו של הקב"ה], כידוע כי סופי התיבות בראשית ברא' אלקים' הוא 'אמת'. והיו ענין האמת בתחלתו של התורה, אשר הוא מקושר עם ירושת ארץ ישראל.

עוד נרמזה אמת זו בתיבת בראשית עצמה, כי סוף התורה הוא בתיבות "לעני כל ישראל" (דברים לו, יג), ואינא בספה"ק לקשר את סוף התורה בתחלתה, והנה תיבת 'בראשית' היא כמספר 'אמת' בגי' יותר מן התיבות "לעני כל ישראל". ואם כן הרי שעל ידי קשר סוף התורה לתחלתה מתגלה האמת בראשית התורה, שהוא בחי' אמת בתחלתו כנ"ל.

ואמת זו בתחלתה של התורה, המקושרת לירושת ארץ ישראל כנ"ל, מתקיימת בסופה של התורה, כי 'לעני כל ישראל' ע"כ הוא בגי' 'זבת חלב ודבש'. ולכן כאשר באו המרגלים להשתמש בענין אמת בתחלתו המתקיים בסופו, הזכירו בדבריהם דוקא את ענין 'זבת חלב ודבש' אשר בו מתגלה ענין זה.

ד.

חטא המרגלים גרמה לגזירת הרוגי מלכות

ויהם כלב את העם אל משה ויאמר עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה (יג, ל).

אינא בליקוטי תורה מהארי"ק (בפרשת) שנשמות השבטים התעברו בתוך המרגלים [עד שפגמו במעשיהם, ונסתלקו מהם], ועל זה היו מכונים דברי יוסף הצדיק אל אחיו באמרו "מרגלים אתם" (בראשית כב, ט). והנה בדורות המאוחרים יותר היה מעשה עשרה הרוגי מלכות, אשר גם הם היו נשמות השבטים (עי' תיקון ק), ונהרגו כדי לתקן את פגם מכירת יוסף [כידוע מדברי חז"ל, אשר קיסר רומי הרשע דן אותם למיתה על מכירת יוסף]. ויש לומר כי אילו היו המרגלים עושים את שליחותם נאמנה, היו זוכים לתקן את חטא מכירת יוסף בשליחות זאת, ואז לא היו צריכים השבטים לתקון נוסף במעשה עשרה הרוגי מלכות.

והנה על הריגת רבי עקיבא אמרו חז"ל (פסחים כט) שהקב"ה אמר למשה רבינו "שתוק כך עלה במחשבה לפני", וזהו כלל הדברים בענין הריגת הצדיקים עשרה הרוגי מלכות, שהוא בחי' של 'שתוק כך עלה במחשבה לפני'. וזהו שנאמר כאן "ויהם כלב", שבא לרמז אל המרגלים כי אם לא ישלמו כעת את שליחותם, עתידה לבא עליהם גזירה של עשרה הרוגי מלכות, אשר היא גזירה של שתוקה.

ה.

שבח ארץ ישראל בבחי' שתוקה

ויהם כלב את העם אל משה ויאמר עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה (יג, ל).

יש לומר בענין שתוקה זו, כי שבחה של ארץ ישראל וכלל ענין ירושת ארץ ישראל מושרשת במאמר בראשית (בראשית א, א ורש"י שם), אשר הוא המאמר הראשון מן העשרה מאמרות שבהם נברא העולם. אבל בו לא נאמר 'ויאמר', והוא נקרא 'מאמר סתום'. והוא לפי שבאמת מאמר זה שייך יותר לשתוקה מאשר לדבור, כי אין הדבור החגיל יכול לבטא את תוכנו של מאמר סתום זה, לפי שהוא מושרש במקום נעלה הרבה יותר ממה ששייך לבטא בדבורים.

וזהו שטענו כלב אל המרגלים, כי לא זו בלבד שאין להם לגנות את ארץ ישראל ח"ו, אלא כל דיבוריהם אודות ארץ ישראל אין להם שחר כלל, שהרי אפילו אם ישבחו ויפארוהו בכל שבח ולשון, עדיין לא יגיעו כלל לבטא ולגלות את גודל מעלותיה וקדושתה, כי היא מקושרת עם המאמר הסתום של בראשית, ואין שום דיבור יכול להגיע כלל אל ביטוי גודל מעלתה וקדושתה.

והנה ידוע כי כל פגם המרגלים היה מפני הקלי' הגדולות שהשיגו וגם ראו בארץ ישראל, ולא ידעו אך ויכולו כלל ישראל להתגבר עליהם ולנצחם. אבל לא ידעו ולא הבינו, כי כל תוקף אלו הקלי' אינו אלא על פי השכל ובה ההשגה. שהוא תלוי בכל המאמרות שגילה הקב"ה בעולם, אשר על פי המאמרות הנגלות אי אפשר להשיג אך ויכול לנצח קלי' גדולות כאלו. אבל על פי המאמר הסתום, שהוא ענין השכל האלקי הנעלה מכל רעיון, בחי' הכתר והרצון העליון של הקב"ה בעצמו, הרי כל דבר לא מופלא ממנו, ובזדור כי 'עלה נעלה וירשנו אותה'.

לענויים יתן

חן:

דער עניו איז

א זיסער און

באליבטער

מענטש

א. חסיד ועניו: 'ענוה' איז געקניפט מיט 'חסד'

מדות איז ווי 'אדערן' - וואס איינס טראגט אריין אינעם צווייטן | טאמער מען ארבעט אויף איין מדה - מוז מען זיך לאזן אריינפירן אין דער שכן-מדה און ארבעטן דערויף | חסד און ענוה זענען זייער געקניפט | טאמער א מענטש איז א 'בעל חסד' וועלכער איז גוט צו יענעם - ארבעט ער אויך אויף 'ענוה' נישט זיין פארנומען מיט 'איך' | טאמער א מענטש איז אן 'עניו' וועלכער טראכט נישט פון זיך - ארבעט ער אויך אויף חסד צו באמערקן און מיטשפירן מיט יענעם | צוזאמען ווערט צוזאמגעשטעלט א מענטש וועלכער איז בא'טעמ'ט און געשמאק

ב. צלך נאה: ארום דעם עניו הערשט א געשמאקע אטמאספער

דער עניו באמערקט זאכן וואס א צווייטער באמערקט אפילו נישט | ער באמערקט אז דא גייט א בחור'ל וועלכער נויטיגט זיך אין א גוט ווארט | ער כאפט אויף אז דארט איז אריינגעקומען א פרעמדער איד - וועלכער זוכט אביסל התקרבות | ער באמערקט אז דארט שטייט א פארלירענער מענטש וועלכער דארף א שמייכל | ער גיבט כבוד פון א הארץ - נישט פון דיפלאמאטיע | יענער באקומט חיות דערפון | ער שפירט אז ער איז ווערד אויף דער וועלט | מיטן געבן כבוד פאר יענעם - לייגט ער זיך אין דער זייט מער ווי מיטן געבן א נדבה פאר יענעם

ג. מאן דיהיר לא מתקבל: דער בעל גאווה לייגט פרעשור אויף זיינע אלע ארומיגע

דער בעל גאווה גיבט צו שפירן אז קיינער קומט נישט צו זיין קנעכל | יעדער ארום שפירט גארנישט ווערד | דאס ברענגט אן אנגעצויגנקייט אין זיין סביבה | מען קען אים נישט דערליידן | דער עניו גיבט צו שפירן אז ער איז גארנישט | יעדער איז מער פון אים | יעדער שפירט זיך באקוועם און רואג אין זיין סביבה | מען האט אים ליב | ענדערש זיין א פשוט'ער ערליכער איד ווי א חסיד'ישער ברייטער איד | דער בעל גאווה אליינס ליידיט דאס מערסטע פון זיין גאווה | ער שלעפט א משא כבידה | ווען ער איז קונה אביסל ענוה - ווערט ער באפרייט און אטעמט אפ פונעם גלות הנפש וואו ער איז געווען ביז יעצט | דער וועג דערצו: זיך צוגעוואוינען אלס בחור צו טראכטן די שיינקייט פון ענוה

א.

חסיד ועניו: 'ענוה' איז געקניפט מיט 'חסד'

א רשע איז מבזה און א צדיק איז מכבד אלע ארומיגע

דער מסילת ישראל דא אין פרק כב רעדט ארום איבער איינע פון די 'דרכי הענוה', וועלכע ער רופט אן 'חילוק הכבוד לכל אדם', אז א מענטש דארף זיך איינגעוואוינען צו מכבד זיין אנדערע מענטשן, זיי באגרייפן מיט דרך ארץ און ארויסווייזן א 'כבוד' צו זיי; ווי ער ברענגט פארשידענע מאמרי חז"ל איבער די וויכטיגקייט און גרויסקייט פון דער מדה, אזוי ווייט, אז ער זאגט אז דאס טיילט אפ צווישן א צדיק און א רשע, אז דער רשע איז מבזה אלע זיינע ארומיגע; ווי דער פסוק זאגט (משלי יא, ח): "בָּבוֹא רָשָׁע קָא גַם בּוֹ", און דער צדיק איז פארקערט, ער איז מכבד יעדן איינעם.

דער עניו זעט יענעם'ס מעלה איבער אים און איז אים מכבד צוליב דעם

דאס מכבד זיין א צווייטן - איז סיי אן עצה צו קומען צו ענוה, און סיי אן אויסדרוק פון ענוה. ווייל דאס איז ווי א סימן דורך וואס מען קען באמערקן אז דער מענטש איז טאקע אן עניו, וואס דאס ברענגט אים צו זיין אן אמת'ער חסיד פון יעדן מענטש, זעענדיג ביי יעדן איינעם עפעס א מעלה וואס יענער האט מער פון אים - אפילו בלויז איין קלייניקייט; ווי ער ברענגט די גמרא (פסחים ק"ג): 'היודע בחבירו שהוא גדול ממנו אפילו בדבר אחד חייב לנהוג בו כבוד'. איידער מען וועט ארומערעדן דעם ענין פון 'חילוק כבוד לכל אדם' - וועט מען קודם אביסל מרחיב זיין בכלליות איבער דעם קשר צווישן גוטקייט און ענוה.

קומת המדות - יעדע מדה האט שייכות מיט אלע מדות

עס איז פארהאן א כלל אין מוסר, אז יעדע מדה - חוץ פון וואס ער איז א גאנצע וועלט פאר זיך זעלבסט - האט ער אויך געוויסע קשרים צו אנדערע מדות. ביי כמעט אלע מדות קען מען טרעפן א שטריך וואס לויפט פון איין מדה צום אנדערן מדה. אמאל איז

הייבט מען נאכאמאל אן דעם מחזור, מען קומט צוריק צו דער ערשטער מדה, און יעצט קען מען שוין אנקומען אסאך ווייטער ווי ביים ערשטן מחזור - וויבאלד דער שכן שטערט שוין נישט אזוי שטארק, אבער דאך קען מען נאכאלץ נישט ענדיגן אויסצוארבעטן די מדה בתכלית השלימות, ווייל די צווייטע מדה איז אויך נאכנישט אויסגעארבעט בתכלית השלימות, נאר מען קען ארבעטן ביז א געוויסע מדרגה און דערנאך דארף מען אנהייבן ארבעטן אויף דער צווייטער מדה, און אזוי ווייטער און ווייטער, וחזור חלילה. און דאס איז אן 'עבודת חיים', וואס מען קען אזוי ארבעטן א גאנץ לעבן אויף די מדות, נאך מער און נאך טיפער.

חסד און ענוה זענען נאנטע שכנים

איינע פון די גאר נאנטע און פארבינדעטע שכנים אין דער וועלט פון מדות - זענען 'חסד' און 'ענוה'; ווי מען זעט פון דער גמרא (ברכות ו'): "כל הקובע מקום לתפילתו אומרים עליו הי חסיד הי ענו, מתלמידיו של אברהם אבינו" - אברהם אבינו איז געווען א 'חסיד' וועלכער טוט 'חסד' מיט די 'בריות', און אן 'עניו' וועלכער קוקט זיך אן ווי א שטיק 'עפר ואפר'. זעט מען, אז די מדה פון 'חסד' איז געקניפט און געבונדן מיט דער מדה פון 'ענוה'. דאס הייסט, אז דורך טון אין דער מדה פון 'חסד' קען מען באקומען 'ענוה', און דורך ארבעטן אויף 'ענוה' קען מען באקומען א מדה פון 'חסד'. ווייל די צוויי מדות טובות העלפן איינער דעם אנדערן. אזוי אויך איז איינס 'מעכב' אויפן צווייטן, אז מען קען נישט זיין א 'בעל חסד' בתכלית השלימות - טאמער מען איז א גרויסער 'בעל גאווה', און מען קען נישט זיין אן 'עניו' - טאמער מען איז אן אכזר און מען טוט נישט קיין חסד מיט אנדערע. ווייל די 'מדה רעה' פון איינע פון זיי, איז א סתירה צו דער 'מדה טובה' פון די צווייטע מדה. און מען וועט אביסל מסביר זיין דעם קשר.

חסד מיינט: א גוט הארץ

די מדה פון 'חסד' מיינט: 'גוטסקייט'. דאס הייסט, א ריכטיגער 'בעל חסד' איז נישט דער וועלכער טוט בלויז בפועל 'מעשים' פון חסד, ער גיבט צדקה, ער

נקודות:

איינע פון די גאר נאנטע און פארבינדעטע שכנים אין דער וועלט פון מדות - זענען 'חסד' און 'ענוה', די מדה פון 'חסד' איז געקניפט און געבונדן מיט דער מדה פון 'ענוה'. דאס הייסט, אז דורך טון אין דער מדה פון 'חסד' קען מען באקומען 'ענוה', און דורך ארבעטן אויף 'ענוה' קען מען באקומען א מדה פון 'חסד'

עס זענען פארהאן מענטשן וועלכע האבן א געוויסע דיפלאמאטישקייט, וואס זיי ווייסן זייער גוט וויאזוי מען פירט זיך אויף צו א צווייטן בדרך כבוד, ער באגריסט יענעם העפליך און פארנוגט זיך אזוי איידל און בא'חנ'ט. אבער דאס ברענגט נישט צו 'ענוה', ווייל דאס קומט בכלל נישט פון הארץ! און דער 'נתכבד' קען דאס באלד שפין ~

דער עניו איז ווי אן 'אור' החסד' וועלכער באשיינט זיין גאנצע ארום! ער איז ווי א 'מקור הטוב' וועלכע גיסט גוטסקייט אויף אלע זייטן! און ווער עס קומט אריין אין זיינע ד' אמות – שפירט ביי זיך באלד, ווי עס ווערט אים גוט אויפן הארץ! און אויף אזא מענטש קען זיכערקייט, אז ער וועט נישט זיין קיין 'בעל גאווה'!

איז מכניס אורחים און ער טוט אלערליי טובות, דאס האט נאכנישט קיין שייכות מיט דער 'מדת החסד' נאר דאס איז בלויז די 'מעשי החסד'. א 'בעל חסד' מיינט, אז ער איז כל כולו א 'לב טוב'! ער האט א גוט הארץ צו א צווייטן מענטש! דער גאנצער מענטש, איז א גוטער מענטש! עס איז נישט בלויז א זייטיגע זאך וואס מען דארף ערלעדיגן, נאר זיין גאנצע הארץ שטרעבט און גייט אויס, אז עס זאל זיין גוט פאר יענעם! און זעלבסט פארשטענדליך, אז פון דעם קומט שפעטער ארויס א תוצאה, אז ווייל ער וויל אזוי שטארק אז עס זאל יענעם גוט זיין - דערפאר טוט ער טאקע בפועל אזעלכע מעשים וועלכע מאכן גוט פאר יענעם. אבער דער עיקר חסד הייבט זיך אָן אין הארץ.

ענוה מיינט: עס איז נישטא קיין 'איך'

די מדה פון 'ענוה' מיינט: 'נישטא קיין איך'. דאס הייסט, א ריכטיגער עניו איז נישט דער וועלכער טוט בלויז מעשים פון עניויות, ער פירט זיך אויף פשוט און זוכט נישט קיין כבוד, דאס האט נאכנישט קיין שייכות מיט 'מדת הענוה', נאר דאס איז 'מעשי ענוה' וועלכע זענען תוצאות פון אן עניו, און עס קען ברענגען צו ענוה. אבער דער עיקר 'ענוה' איז אין הארץ, וואס דער מענטש האט אריינגעברענגט ביי זיך א געפיל פון 'ווער בין איך דען?' ער האט אויסגעליידיגט זיין הארץ פונעם גרויסן 'אני'! ער איז נישט פארנומען צו טראכטן א גאנצן טאג וועגן 'זיך'! די וועלט דרייט זיך נישט ארום דעם 'איך'! דער 'איך' איז נישט די זאך און נישט אים דינט מען! און זעלבסט פארשטענדליך, אז פון דעם קומט שפעטער ארויס געוויסע תוצאות, וואס דער מענטש שטארט נישט ארויס, ער זוכט אלעמאל צו זיין באשיידן און באהאלטן, נישט צו פארנעמען דעם אויבאן וכדומה. אבער דער עיקר ענוה הייבט זיך אָן אין הארץ.

אויב איז דיין הארץ פארנומען מיט יענעם'ס וואוילזיין - פארגעסטו פון דעם 'זיך'

די צוויי מדות, פון 'חסד' - זיין א גוטער מענטש, מיט דער מדה פון 'ענוה' - נישט זיין פארנומען מיט זיך - זענען געקניפט און געבונדן איינע מיט די אנדערע, סיי אויף א פאזיטיווע אופן און סיי אויף פארקערט. דער פאזיטיווע אופן איז, אז דורכדעם וואס מען ארבעט אויף 'חסד' - ווערט אויטאמאטיש אויסגעארבעט די מדה פון 'ענוה'. דאס הייסט, ווען א מענטש עפנט אויף זיין הארץ צו טראכטן פון יענעם, אינזיין האבן יענעם, ער ארבעט אריינצוברענגען זיין הארץ בלויז אין יענעם'ס מצב, מיטפילן מיט יענעם, און שטרעבן צו יענעם'ס גוטס און וואוילזיין - האט ער אויטאמאטיש אויפגעהערט צו טראכטן און אינזיין האבן פון דעם 'זיך', ווייל ער איז דאך אריין אין יענעם! ער האט פארגעסן אז עס איז דא אן 'אני' דא! זיין וועלט דרייט זיך שוין נישט ארום 'איך' - נאר ארום 'יענעם'! ממילא, איז ער שוין א היבשער 'עניו'.

פאר געוויסע איז גרינגער אנצוהייבן מיט 'חסד' און דורכדעם קומען צו 'ענוה'

פון דעם יסוד - קומט ארויס א געוואלדיגע תחבולה און עצה אויף 'ענוה'. ווייל אמאל איז פארהאן א מענטש וואס בטבע איז ער נענטער צו 'חסד' ווי 'ענוה'. ער ליידיט בעיקר אויף 'גאווה', און עס איז אים זייער שווער צו ארבעטן אויף 'ענוה', אבער אויף 'חסד' איז אים נישט אזוי שווער צו ארבעטן. דעריבער זאל ער קודם אנהייבן מיט 'מעשי חסד' און זיך צוגעוואוינען צו זיין א נעימות'דיגער מענטש, ער זאל זען אלעמאל צו העלפן א צווייטן, זיך צו אינטערעסירן אין א צווייטן וכדומה. און פון די פעולות וועט עס אנקומען צו זיין הארץ, אז ער באקומען א געפיל פון 'חסד', ער וועט אנהייבן צו טראכטן און אינזיין האבן א צווייטן, זיך זארגן פאר יענעם'ס וואוילזיין און זיך משתתף זיין מיט יענעם'ס צער אדער שמחה. און דער 'מדת החסד' וועט משפיע זיין אויף 'ענוה', אז ער וועט אויטאמאטיש אויפהערן צו טראכטן אזויפיל פון זיך.

אויב פארגעסטו פונעם 'זיך' - באמערקסטו יענעם און זיינע צרכים

עס איז אויך שייך די זעלבע זאך אויף פארקערט, דורכדעם וואס א מענטש ארבעט אויף 'ענוה' - ווערט ער אויטאמאטיש א 'בעל חסד'. דאס הייסט, ווען א מענטש נעמט ארויס דעם 'איך' פונעם צענטער פון בילד, ער פארשטייט אז ער איז נישט אזוי גרויס און חשוב, ער איז נישט די זאך אויף דער וועלט - האט ער אויטאמאטיש אנגעהויבן צו באמערקן אנדערע מענטשן! ער האט אנגעהויבן זען, אז פונקט ווי ער איז א מענטש מיט צרכים, איז יענער אויך א מענטש מיט צרכים! און פונקט ווי ער האט א רעכט אז עס זאל אים זיין 'גוט' - האט יענער אויך אזא רעכט! ממילא, הייבט אים אָן אינטערעסירן יענעם'ס וואוילזיין! ער הייבט אָן שטרעבן אז יענעם זאל זיין גוט, און עס קומט וויי טון צו הערן אז יענער האט רח"ל א צרה. קומט אויס, אז 'חסד' מיט 'ענוה' זענען פארבונדן איינע מיט די אנדערע אויף א פאזיטיווע אופן, אז דורך 'חסד' קומט מען צו 'ענוה', און דורך 'ענוה' קומט מען צו 'חסד'.

טאמער ווילסטו נישט אמאלאזן דעם 'איך' - וועט דער חסד זיין בלויז 'לגרמיה'

דער קשר צווישן די צוויי מדות - 'ענוה' און 'חסד' - איז אויך שייך אויף א נעגאטיווע אופן. דאס הייסט, טאמער א מענטש איז פארדארבן אין דער מדה פון 'ענוה', ער איז א גרויסער 'בעל גאווה' וועלכער טראכט א גאנצן טאג בלויז פון זיך, און ער זעט בכלל נישט אז עס עקזעסטרירט נאך א מענטש אויף דער וועלט, און ער וויל אנהייבן צו ארבעטן אויף 'חסד' צו מאכן יענעם גוט און געשמאק - וועט עס נישט ארבעטן! ווייל וויאזוי קען ער זיין 'גוט' צו יענעם, ווען יענער עקזעסטרירט בכלל נישט? אפשר וועט ער יענעם טון גוטס במעול, אבער דער וועט נישט מיינען יענעם - נאר בלויז 'זיך'. ער וועט עס טון בלויז פאר זיינע אינטערעסן פון כבוד און הנאה. ווייל כדי אריינצוקומען אין דער מדה פון 'חסד' מוז ער אביסל

ב.

צלך נאה: ארום דעם עניו הערשט א געשמאקע אטמאספער

נאכלאזן פון זיין הארטע 'גאווה' און מסכים זיין זיך צו לאזן 'נפעל' ווערן פון די 'פעולות', אז דער 'חסד' זאל אים אריינברענגען ענוה.

'אהבת ישראל' און 'רחמנות על הבריות' - בלויז אויף זיך זעלבסט...

בדרך צחות: טאמער דער 'בעל גאווה' וועט אנהייבן צו ארבעטן אויף 'אהבת ישראל', אז מען דארף ליב האבן א איד און אויסגיין צו העלפן א איד - וועט ער באלד אויפקומען מיט א נייע המצאה, אז 'אהבת ישראל' מיינט מען בעיקר צו 'זיך'... צו 'זיך' האט ער א מורא'דיגן אהבת ישראל.. ער גייט אויס פון 'אהבה' צו 'זיך'... און ער וויל כסדר 'מטיב' זיין פאר זיך. און טאמער וועט ער זיך נעמען ארבעטן אויף 'רחמנות' - וועט ער באלד אנהייבן רחמנות האבן אויף 'זיך'... ער וועט ווערן טענסעטיוו צו יעדע זאך וואס איז אים מצער, און אפילו אין רוחניות וועט ער זיין פארנומען בלויז מיט רחמנות אויף 'זיך'! "נענעך, איך בין אין אזא שפל המצב! 'איך' האב נישט מצליח געווען אין לערנען! 'איך' קען נישט דאווענען קיין איין שמונה עשרה ריכטיג!".

טאמער ווילסטו נישט אנערקענען יענעם - וועט דיין ענוה זיין פאלש

דער נעגאטיווער קשר צווישן 'חסד' און 'ענוה' - גייט אויך פארקערט: טאמער א מענטש איז פארדארבן אין דער מדה פון 'חסד', ער איז א שלעכטער מענטש און אן אכזר, עס אינטערעסירט אים בכלל נישט יענעם'ס וואוילזיין, ער קען אפילו פארשמען א צווייטן מיט א לייכטן געמיט, און ער וועט זיך נעמען ארבעטן אויף 'ענוה', ער וועט פרובירן אריינצוברענגען אין הארץ אז ער איז נישט די זאך, און אז די וועלט דרייט זיך נישט ארום אים, ער איז א 'שפל' און 'איך' וכדומה - וועט עס נישט ארבעטן! ווייל אויב איז נישטא קיין צווייטער אויס מיר, נון, אזוי קען זיין אז דער 'איך' עקזעסטרירט נישט! עס איז א סתירה מינה וביה! דערפאר, כדי אריינצוקומען אין דער מדה פון 'ענוה' - מוז ער אביסל נאכלאזן פון זיין הארטע 'אכזריות', און מסכים זיין זיך צו לאזן 'נפעל' ווערן פון דער 'מדת הענוה' צו ווערן א גוטער מענטש.

א 'חסיד' און 'עניו' איז א בילד פון א זיסער מענטש

בשעת ווען די צוויי מדות פון 'ענוה' און 'חסד' קומען זיך צוזאמען און העלפן זיך איינער דעם אנדערן - ווערט דערפון א הערליכע קאמבאנאציע, עס ווערט א מין מהות מענטש וועלכע רופט זיך 'א זיסער איד'. און דאס איז וואס דער מסילת ישרים רופט אָן: "חברת העניו נאה עד מאוד" - עס איז בא'טעמ'ט צו זיין אין דער געגנווארט פונעם עניו! עס איז א מחיה צו האבן שייכות מיט אים! ווייל ווען מען קומט אין בא'ירונג מיט אים - ווערט פשוט גוט אויפן הארץ! עס איז 'רוח הבריות נוחה הימנו' - מען האט זייער ליב צו זיין מיט אן עניו, ווייל ער איז א גוטער און זיסער מענטש, וואס מאכט פאר אלע ארומיגע זיס און אנגענעם.

פון גוטסקייט צו אים, און ער וויל אים מהנה זיין, אויף דער מינוט דערמאנט ער זיך פון א הערליך שטיקל דבר תורה - וואס דער תלמיד חכם וועט זיכער הנאה האבן דערפון, דעריבער גייט ער צו און זאגט אים: "איך מוז אייך זאגן א דבר תורה, וואס איך אלס מבין וועט זיכער הנאה האבן דערפון!". שפעטער באמערקט ער ווי עס איז אריינגעקומען אין בית המדרש א גאסט וועלכער איז נישט פון

גייט אין ישיבה - זיין הארץ ווערט באלד אנגעפילט מיט א געפיל פון גוטסקייט צו דעם בחור, און דערפאר וויל ער אים מאכן גוט פילן, ער באגרייט אים ווארעם און לייגט צו א קאמפלימענט: "פשש, דו ביסט אזא א פלייסיגער בחור, דו שטייט אויף פרי צו לערנען תורה!". ער קומט אָן אין בית המדרש, טרעפט ער ווי דער תלמיד חכם גרייט זיך צו גיין דאווענען - זיין הארץ ווערט אנגעפילט מיט א געפיל

זיך פארשטעלן דעם סדר היום פונעם 'חסיד' וועניו' - יענעם זאל גוט זיין

מען וועט אויסשמועסן און ממחיש זיין, וויאזוי עס קוקט אויס א זיסער איד - וועלכער האט זיך אויסגעארבעט אין די ביידע מדות פון 'חסד' און 'ענוה'. ער שטייט אויף אינדערפרי, און אויפן וועג צום בית המדרש באגעגנט ער א בחור'ל וועלכער

אמאל איז פארהאן א ראש ישיבה, א רב, וואס למען הצורך פעלט אויס א געוויסע הנהגה פון 'מלכות' און 'מנהיגות', וואס ער דארף אביסל מטיל אימה זיין אויף די תלמידים, כדי די תלמידים זאלן האבן אן 'אימה' פון אים און אננעמען ערנסט יעדעס ווארט וואס ער זאגט. אבער דאס טאר נישט האבן קיין שייכות מיט 'מדת הגאווה', נאר דאס דארף זיין בלויז א חיצונית'דיגער לבוש וואס באין ברירה מוז ער דאס אנטון

דער עיקר ארבעט אויף ענוה, איז 'רגילות' און דער עיקר צייט פון 'רגילות' איז דייןקא אין די בחור'ישע יארן. א בחור דארף זיך צוגעוואוינען צו טראכטן שטענדיג פון די מעלות פון ענוה, ווי שוין און זיס די ענוה איז אויף דער וועלט און אויף יענער וועלט

כבוד פון א בלויזער 'נימוס', שפירט זיך עס קאלט און טרוקן! און אזא סארט טיפל גיבט נישט קיין שום חיות פאר דער וועלכער ווערט נתכבד!

ווען מען גיבט צדקה מיט הארץ - האט דער עני מער הנאה פון דאס הארץ ווי פון דער נדבה
דער כלל פון 'רחמנא ליבא בעי' איז גאר שטארק גילטיג ביי אלע עניני חסד - נישט בלויז ביי 'חילוק כבוד'. ווייל איינער קען טייל צדקה, אבער טאמער איז עס נאר 'לפנים', און עס קומט נישט פון א הארץ - ווערט נישט גוט אויפן הארץ פונעם מקבל! ווייל הערצער פילן זיך איינער דעם אנדערן! ווידעראום, טאמער איז ער א גוטער מענטש - וועט ער אריינלייגן זיין גוט הארץ אין דער נדבה וואס ער גיבט יענעם! ער וועט עס יענעם געבן מיט אזא שמייכל און גוט הארציגקייט, אז יענער וועט צולאזט ווערן פון גוטסקייט! דער עני שפירט, אז דא שטייט איינער וועלכער גייט אויס פאר מיר! און אט די הארציגקייט מיט וואס ער האט געגעבן דאס געלט - האט אסאך מער אויפגעטון - ווי די נדבה זעלבסט!

דער עניו שיינט און גיסט אור אויף אלע זייטן כלל הדברים: דער עניו איז ווי אן 'אור החדש' וועלכער באשיינט זיין גאנצע ארום! ער איז ווי א 'מקור הטוב' וועלכע גיסט גוטסקייט אויף אלע זייטן! און ווער עס קומט אריין אין זיינע ד' אמות - שפירט ביי זיך באלד, ווי עס ווערט אים גוט אויפן הארץ! און אויף אזא מענטש קען מען זאגן מיט אז זיכערקייט, אז ער וועט נישט זיין קיין 'בעל גאווה'! ווייל די צוויי הרגשים זענען א סתירה, דא מענטש וועלכער איז א 'מקור הטוב' פאר אלע ארומיגע - קען נישט זיין קיין מענטש וועלכער לעבט מיט 'אני ואפסי עוד'. ער קען שוין נישט זיין א מענטש וואס אלעס דרייט זיך ארום דעם 'איך'.

געבן כבוד פאר א חבר - איז א דירעקטע סתירה צו גאווה

חץ פון דעם וואס 'חילוק כבוד' איז א 'חסד' - וואס ווי געזאגט, איז 'חסד' מקושר צו 'ענוה' - איז 'חילוק כבוד' אויך מקושר צו ענוה אויף א דירעקטן אופן. ווייל דער 'בעל גאווה' זוכט דאך, אז דער 'כבוד' זאל גיין צו אים, און דא גייט א מענטש און גיבט יענעם דעם כבוד! ער לייגט זיך אין דער זייט, און ער איז פארנומען אז יענער זאל זיין מכובד! און כאטש וואס ער פיל אמת וועט דער כבוד טוהן כל סוף צוריקקומען צו אים; ווי חז"ל זאגן (אבות פ"א מ"ד): "איהו מכובד המכבד את הבריות" - אבער ער זוכט עס נישט און דארף עס נישט, ווייל ער זוכט אלעמאל 'יענעם'! דער עניו וויל אלעמאל, אז יענער זאל זיך שפירן מכובד'דיג און רעספעקטירט. ממילא, ברענגט עס און קומט עס פון 'ענוה'.

דיפלאמאטישע כיבודים - מאכן נישט יענעם גוט אויפן הארץ

עס זענען פארהאן מענטשן וועלכע האבן א געוויסע דיפלאמאטישקייט, וואס זיי ווייסן זייער גוט וויאזוי מען פירט זיך אויף צו א צווייטן בדרך כבוד, ער באגרייט יענעם העפליך און פארנויגט זיך אזוי איידל און בא'חנט. אבער דאס קומט נישט און ברענגט נישט צו 'ענוה', ווייל דאס קומט בכלל נישט פון הארץ! ער האט בעצם נישט קיין געפיל פון כבוד צו יענעם, פון זיין זייט זעט ער נישט קיין צורך אין יענעם'ס עקזיסטענץ, נאר ער האט זיך פשוט צוגעוואוינט צו אזא געלערנטע הנהגה, וויאזוי מען פירט זיך אויף אריסטאקראטיש. און דער 'נתכבד' קען דאס באלד שפירן, ווייל טאמער קומט עס פון הארץ - האט עס אינגאנצן אן אנדערע צורה! עס קומט מיט הרגשים און הארציגקייט! און דער נתכבד פילט ממש אז ער איז זיך מחיה! ווידעראום, טאמער קומט דער

ג.

מאן דיהיר לא מתקבל: דער בעל גאווה לייגט פרעשור אויף זיינע אלע ארומיגע

יעדער ארום אים איז אנגעצויגן פונעם פארמעסט - ווער עס איז גרעסער

מען וועט מסביר זיין נאך א נקודה אינעם 'חברתו נאה' - מיט וואס דער מסילת ישרים לויבט אויס די חברות'שאפט פונעם עניו. כדי אנצוקומען צום הסבר, וועט מען אנהייבן פון דער פארקערטער זייט. אז פונקט ווי עס איז בא'טעמ'ט און געשמאק צו זיצן נעבן אן עניו - אט אזוי שלעכט און אומבא'טעמ'ט איז די חברות'שאפט פונעם 'בעל גאווה'; ווי די גמרא זאגט (ב"ב צח): "האי מאן דיהיר אפילו אינשי ביתיה לא מתקבל" - אפילו די אייגענע משפחה קען נישט אקצעפטירן און דערליידן דעם בעל גאווה. ווייל ער גיבט ארויס פון זיך אזא סארט עגאאיסטישקייט, וועלכע לייגט דרוק אויף זיינע אלע ארומיגע. ער גיבט יעדן איינעם צו שפירן אז 'איך בין געוואלדיג', און אויטאמאטיש שפירט יענער א דרוק און א פרעשור, אז ער קען נישט בלייבן אונטערשטעליג, נאר ער דארף זיך אויך ארויפארבעטן און ווערן עפעס א גרויסער 'יש'! לזוגמא, טאמער דער בעל גאווה איז א תלמיד חכם, גיבט ער צו שפירן פאר אלע זיינע ארומיגע, ווי ווייט זיינע ידיעות און הבנה אין תורה גייט איבער העכער פון זיי, און ווי ווייט זיי זענען ממש עמי הארצים קעגן אים, וואס דאס ברענגט אריין אין זיי א שרעקליכע אנגעצויגנקייט מיט זייער מציאות - וועלכע איז כאילו אינגאנצן אפגעפרעגט און ווערדלאז, און זיי פרובירן א גאנצן צייט אים נאכצולויפן אינעם פארמעסט. זיי לערנען און פארברייטערן זייערע ידיעות אין תורה, כדי זיי זאלן באקומען עפעס 'שויות' קעגן דעם גרויסן תלמיד חכם. און די זעלבע זאך וועט זיין, טאמער

דער בעל גאווה איז אן 'עושר' אדער אן 'עובד', וכדומה, וואס אלע זיינע ארומיגע באקומען א מורא'דיגן פרעשור און אומראיגקייט בנפש, וואס אויף דעם זאגט זיך 'לא מתקבל אינשי ביתיה', זיין אטמאספער איז אומבא'טעמ'ט.

ארום דעם עניו שפירט מען זיך לויז און באפרייט פון סיי וועלכע פארמעסט

דער עניו איז פונקט פארקערט ווי דעם בעל גאווה. ער ברענגט אריין א אומדירעקטע השפעה פון אן אויסערגעווענליכער 'שלות הנפש' אין אלע זיינע ארומיגע. ווייל ווען מען קומט נעבן דעם עניו, שפירט מען אזא פשוט'דיגע הנהגה פון זיין גאנצן הלוך ילך, ער רעדט נישט פון זיך, ער פארקויפט נישט זיינע ידיעות און הבנות, אלץ וואס ער רעדט חידושי תורה וכדומה - רעדט ער מיט אזא באשיידנקייט און נאטורליכקייט, כאילו ער זאגט נישט דא גארנישט קיין חידושים, ער מאכט נישט גארנישט פון זיך, און ער שטעלט זיך נישט אוועק אלס 'מאדעל' וועמען מען דארף נאכמאכן און נאכיאגן אנצוקומען. און דעריבער, גייט אראפ דער גאנצער פרעשור און דרוק פון זיינע ארומיגע. ארום אים הערשט א לייכטע און רואיגע אטמאספער, גארנישט יאגט נישט און גארנישט דרוקט נישט, יעדער טרעפט זיך דארט א פלאץ און א ווערד - וויאזוי ער איז נאר, און דעריבער איז א מחיה צו זיצן נעבן אים.

אויב מען דארף 'מטיל אימה' זיין - זאל עס בלייבן בלויז א חיצונית'דיגע לבוש

עס איז אמאל פארהאן א ראש ישיבה, א רב אדער א רבי, וואס למען הצורך פעלט אויס א געוויסע

חסידים, האט ער אויסגעזען עטליכע דערהויבענע אידן, און געזעט וועגן זיי. האט זיך איינער אנגערופן: "און וואס איז מיט יענעם געוויסן חסיד? ער איז דאך אויך געווען אן איש חשוב?". האט רבי יודאלע געזאגט: "יא, יענער איז טאקע געווען אן איש חשוב, אבער ער איז געווען א גאנצער מאשין... אין הימל האט מען פיינט די מאשינען!".

ווארף אוועק דעם בויד...

מען וועט צושטעלן א צושטעל צו דעם ענין פון ברייטקייט און ישות. אין ארץ ישראל איז געווען א גרויסער 'מגיד' רבי יאנקעלע גאלינסקי זצ"ל, ער איז געווען אן אלטער נאבארדוקער בעל מוסר. האב איך געהערט פון איינעם א חסיד'ישער איד, וועלכער האט געליטן אויף איבערוואג, וועלכע האט אים געשאט צום געזונט, און וויפיל ער האט פרובירט צו גיין אויף א דיעטע און פארלירן וואג, האט זיך עס נישט געהאלטן ביי אים, נאר ער האט זיך אלעמאל נאכאמאל גענומען צו זיך אכילה. איינמאל איז דער איד געגאנגען אין גאס אין בני ברק, און דער רבי יאנקעלע גאלינסקי קומט אים אנטקעגן, און ער גיבט אים אזא שריי אן - מיט דער נאבארדוקער שארפיקייט: "ר' יצחק, ווארפט דו אוועק דעם בויד!". דער איד האט שוין גארנישט געדארפט מער פון דעם... די איינע ריכטיגע ווארט, האט אים אויפגעטרייטלט ביזן טיפעניש, דאס איז אים אריין אין קאפ און אין הארץ אריין, און נאכדעם איז שוין די דיעטע געגאנגען געשמירט, און ער האט טאקע אוועקגעווארפן די בויד.

וואס האסטו פון דער גאווה?

פונקט ווי יעדער פארשטייט, אז א מענטש וועלכער דרייט זיך ארום מיט א גרויסן בויד - איז זייער אומבאקוועם, ער שלעפט ארום מיט אזא משא כבדה, ער קען נישט ארויפגיין קיין בערג און טרעפ, ער שוויצט און אטעמט שווער, און עס איז נישט געזונט פאר זיין הארץ און בלוט צירקולאציע. און ווען מען זאגט אים 'ווארף אוועק די בויד', זאגט מען אים פשוט: "טוה זיך אליינס א טובה! עס וועט דיר זיין אזויפיל גרינגער אן די גרויסע בויד! דו וועסט זיך פיהלן ווי א נייער מענטש אן דעם!" - אט אזוי זאגט מען פארן בעל גאווה: "זיי נישט אזא שווערע מאשין! ווארף אוועק דיין 'איד'! דו וועסט דאס מערסטע פארדינען דערפון! דו וועסט זיך שפירן אזויפיל לייכטער און רואינער! דו וועסט אנקומען איבעראל - אסאך שנעלער און לייכטער! דיין גאנצע אטמאספערע וועט ווערן געשטארקט און אנגענומען! דו וועסט זיך פארשפארן אזויפיל צרות און פראבלעמען אויף דער וועלט און אויף יענער וועלט! ווארף עס פשוט אוועק!".

נאך איין מזל אז מען קען זען אפילו אויף דער וועלט ווי גוט 'ענוה' איז

עס איז א ספעציעלע סייעתא דשמיא - וועלכע מאכט גרינגער צו ארבעטן אויף ענוה - אז דער רבנו של עולם ווייזט אפילו אויף דער וועלט, אז עס לוינט זיך צו זיין אן ענין, און עס איז א שאד צו זיין א בעל גאווה. ווייל דאס וואס דער ענין פארדינט אויף יענער וועלט - האבן מיר דאך נישט קיין השגה! מען קען זיך גארנישט פארשטעלן דעם קבלת פנים אויבן אין הימל, ווען עס קומט ארויף א צובראכענער איד מיט א לב נשבר! וויפיל פסוקים רעדן אויף דעם, "לֹב נִשְׁבָּר וְנִדְכָּה אֲלֵקִים לֹא תִבְזֶה" (תהלים נא, יט), און פון צווייטן זייט, וויפיל די בעלי גאווה פארלירן אויף יענער וועלט, איז אויך 'בא' ערוך. אבער דער רבנו של עולם האט געגעבן 'פירויתם בעולם הזה', אז מען קען זען אויף דער וועלט, וואספארא געשמאקער מענטש דער ענין איז, און וואספארא אומבא'ח'נסטער מענטש דער בעל גאווה איז.

זיך מרגיל זיין צו טראכטן ווי אן ענין

אין האב געהערט פון א קאלאשיצער חסיד, וואס ער האט נאכגעזאגט פון א קאלאשיצער רב זי"ע: "אלעס איז א 'רגילות'! דאס גאנצע 'זיין אן ערליכער איד' - איז א רגילות! אז מען געוואוינט זיך איין, צו זיין אן ערליכער איד - ווערט מען אן ערליכער איד!". לענינו: דער עיקר ארבעט אויף ענוה, איז 'רגילות'. און דער עיקר צייט פון 'רגילות' איז דייקא אין די בחור'ישע יארן. א בחור דארף זיך צוגעוואוינען צו טראכטן שטענדיג פון די מעלות פון ענוה, ווי שייך און ים די ענוה איז אויף דער וועלט און אויף יענער וועלט. און אז מען געוואוינט זיך איין יונגערהייט צו טראכטן אזוי - ווערט עס א 'טבע שני', עס ווערט איינגעווארצלט אין קאפ און הארץ, אז מען דארף זוכן און צילן צו ענוה, מען פירט זיך אויף מיט 'דרכי ענוה', ביז מען איז זוכה צו קונה זיין די מדה פון ענוה בשלמות.

מודעה משמחת

להזמין גליון 'דעהו' לקעמפ - ישיבה במשך ימי הקיץ,

ניתן להתקשר למערכת 'דעהו'

#4 347.662.3229

אם אין מענה נא להשאיר הודעה שם מלא ומספר טלפון ונחזור אליכם בעז"ה

אבער טרייבן פערד קאן איך יא...! (מעשה מרכבה אין אני יודע, אבל להנהיג את הסוסים הריני יודע...!), ובאמרו זאת עלה אל מקום מושב בעל העגלה, והוא אכן הנהיג את הסוסים. במשך כל הנסיעה ישבו שני הצדיקים יחד ושחקו ולא אמרו דבר. באמצע הדרך פתח הרה"ק מרוזין ושאול את הרה"ק מווארקא: 'פון וואו האט איר גענומען אזא וזה?' (מהיכן לקחתם בן כזה?), כי ראה איך הוא מנהיג את הסוסים והכיר בו שהוא בעל מדרגה, ענה הרה"ק מווארקא: 'מתנת חנם'!.

• הרה"ק בעל 'צמח צדיק' מוויזניץ היה חתנו של הרה"ק מרוזין, אבל כאשר יצא הרה"ק מצאנו זי"ע במערכה נגד בניו הק' של הרה"ק מרוזין, לא התערב ה'צמח' בכלל לטובת גיטיו, ואדרבה המשיך להחזיק בבידיות גדולה עם הרה"ק מצאנו, וגם הרה"ק מצאנו היה מכבדו מאד. פעם אחת שאלה הרבנית של ה'צמח' את בעלה הק' למה אינו מתערב לחזק את ידי אִחִיה הק', ואדרבה הוא עוד מתנהג בבידיות רבה עם הרה"ק מצאנו שיצא כנגדם. ענה לה ה'צמח' עם עובדא שהיה פעם אצל שולחנו הטהור של אביה הרה"ק מרוזין. כי אצל הרה"ק מרוזין הגיעו תמיד אורחים חשובים מצדיקי הדור לחסות בצלו, והיו גבאים הממונים שהיו נקראים 'מקורבים', והם היו אנשים חשובים ובעלי דעת, ותפקידם היה לסדר את המקומות אצל השולחן וכדו', והרה"ק מרוזין היה סומך עליהם מאד, שיעשו מלאכתם נאמנה וישיבו את כולם לפי כבודם הראוי. והסדר בדרך כלל היה, שבני הרה"ק מרוזין היו יושבים בראש השולחן, ואח"כ הושיבו את כל המכובדים. פעם אחת הגיעו לרוזין הרבה אנשים חשובים ובראשם הרה"ק מצאנו ועוד כמה צדיקים, ואם היו מושיבים את הבנים הק' בראש השולחן כמו בכל שבוע, היה יוצא כי הרבה מכובדים יִשְׁבו מאד רחוק. ולכן סידרו ה'מקורבים' שהבנים לא יגיעו אל השולחן בכלל, וכך ישר מקום עבור כל המכובדים. המשיך ה'צמח' ואמר: 'איך האב נישט געוואלט מותר זיין אויפ'ן טיש, בין איך געשטאנען אונטער דעם שווער' (אני לא רציתי לוותר על זה הטיש', ולכן עמדתי מאחורי חותני הק'). וסיפר כי באותו 'טיש' שמע איך חותנו הרה"ק מרוזין פונה אל הרה"ק מצאנו שישב לידו, ומבקש ממנו שהוא יפסוק על איזה דבר, ובתוך הדברים אמר לו כהאי לישנא: 'צאנזער רב, איר זענט דאך פון בית דין של מעלה, בעט איך איין...' (הרב מצאנו, הרי הינכם מן הבי"ד של מעלה, ובכן אבקש ממכם...). סיים ה'צמח' ואמר: 'איך האב אליין געהערט פון שווער אז דער צאנזער רב איז פון בי"ד של מעלה, קען איך גאר נישט זאגן' (הרי בעצמי שמעתי מחותני הק' כי הרה"ק מצאנו הוא מן הבי"ד של מעלה, ולכן איני יכול לומר מאומה).

• סיפר כ"ק אדמו"ר מאמשינאו זי"ע: הרה"ק רבי נחמיה מביכוב זי"ע בנו של הרה"ק היהודי הקדוש מפרשיטחא זי"ע, היה חסיד נלהב של הרה"ק מרוזין ונסע אליו פעמים רבות. ורבי נחמיה היה עני גדול ולא היה לו אפשרות לנסוע אליו, ולכן היה הולך ברגליו לרוזין במשך ימים ארוכים. הוא היה רגיל לומר: 'איך וואלט געוואלט אונטער לייגן גאלדענע טעפעכער אונטער די רייטערס וואס רייטן צוזאמען מיט'ן הייליגער רויזנער' (הייתי רוצה לטווח מרובים מזהב מתחת הרכבים מצד המרכבה של הרה"ק מרוזין); כידוע שהיה הרה"ק מרוזין יוצא בכל יום לנסיעה קצרה עם מרכבתו, ורק יחידי סגולה היו יכולים להצטרף אליו בנסיעה זו.

פעם ניגש אל רבי נחמיה אחד מבני הרה"ק מרוזין שהיה אז ילד צעיר בן שמונה, וביקש מאיתו שילמדו דרך בעבודת ה'. אמר לו רבי נחמיה: 'האסט דאך אזא טאטן, ווי קומסטו צו מיר?' (הרי יש לך אב כזה, איך אתה בא אלי?). ענה לו הבן: 'איין לעכט קען מען אנצינדן מיט א אנדערע לעכט, אבער מ'וועט צו לייגן א לעכט צו א קאלעך אויוון, צום גרויסע פיינער, וועט זיך עס אויסלעשן, און עס וועט זיך נישט קענען אנכאפן. דער טאטע איז דאך א כבשן האש, וואס איז שייך. אבער איין לעכט קען אנצינדן א אנדערע' (נור אחד יכולים להדליק מנר אחר, אבל אם יקרבו את הנר אל כבשן האש - אל האש הנדולה - יכבה הנר ולא יוכל להיתפס בו האש, אבי הרי הוא כבשן האש, וכי מה שייך לזכר אודותיו. אבל נר אחר יכול להדליק את השני). התפעל רבי נחמיה מאד איך ילד צעיר עונה כל כך בדעת, והחליט כי מן הראוי לספר את הדברים להרה"ק מרוזין. ראה רבי נחמיה כי הרה"ק מרוזין עומד באותה שעה סמוך לחלון ביתו, מיד ניגש אל החלון כדי לומר את הדברים, ואכן הרה"ק פתח לו את החלון ושמע ממנו את דברי החכמה של בנו. אלא שלשמע הדברים הגיב ואמר: 'אה, נפילת הדורות! ווען איך בין געוועהן א קינד פון זעקס יאר, האב איך תורה געזאגט פאר'ן רב, ביז ער האט מיר געגעבן א קלאפ, און געזאגט: גענוג גענוג! גענוג געזאגט...' (אה, נפילת הדורות! כאשר אני הייתי ילד בן שש שנים, אמרתי תורה לפני הריב' - הרה"ק בעל התניא זי"ע - עד שנתן לי טפיחה, ואמר: 'די די ! אמרת די...').

• פעם אחת בצעירותו של הרה"ק רבי מענדל'ע מווארקא זי"ע הצטרף אל אביו הרה"ק מווארקא כאשר נסע לבקר בהיכלו של הרה"ק מרוזין. באחד מן הימים יצא הרה"ק מרוזין בלויית הרה"ק מווארקא ועוד כמה אנשים חשובים לטייל עם המרכבה, ולפני שעלה הרה"ק מרוזין על מרכבתו אמר: 'דער וואס ווייסט נישט מעשה מרכבה זאל נישט ארויפגיין אויפ'ן קאלעס' (מי שאינו יודע את סודות 'מעשה מרכבה' לא יעלה על המרכבה), נשמטו כל המלוים ולא עלו עמו, מלבד הרה"ק מווארקא שעלה אחר הרה"ק מרוזין. מיד ניגש רבי מענדל'ע ואמר אל הרה"ק מרוזין: 'קיינ מעשה מרכבה קאן איך נישט,